

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Господарські правовідносини (поняття, види та зміст)»

Студента 3 курсу ПР - 33 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Ониськів А.С.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Поняття та сутність господарських правовідносин.....	5
1.1. Поняття і ознаки господарських правовідносин.....	5
1.2. Відмежування господарських відносин від інших видів правовідносин.....	8
1.3. Класифікація господарських правовідносин.....	10
Розділ 2. Суб'єкти та зміст господарських правовідносин.....	13
2.1. Суб'єкти господарських правовідносин.....	13
2.2. Об'єкт господарських правовідносин.....	24
2.3. Зміст та особливості правового регулювання господарських правовідносин.....	26
Висновки.....	30
Список використаних джерел.....	32
Додатки.....	34

ВСТУП

Господарське законодавство і право регулює умови створення і діяльності різних видів суб'єктів. Кожен вид має законодавче визначені назву і правове становище. Класифікація суб'єктів господарського права на види здійснюється згідно з об'єктивним матеріальним критерієм. Таким критерієм законодавець вважає зміст діяльності або функції суб'єкта, які він виконує в економічній системі України. Із прийняттям нового Господарського кодексу України питання видів суб'єктів господарського права конкретизувалося увібравши і врахувавши судову практику та реалії сьогодення.

Актуальність теми роботи зумовлена недосконалістю норм чинного національного законодавства в царині правового забезпечення перетворення й функціонування сучасних господарських правовідносин, наявністю прогалин у правовому регулюванні. Особливої гостроти ці проблеми набувають у сфері регламентування господарських правовідносин.

Про актуальність опрацювання теорії названих правовідносин говорить і низка невирішених теоретичних завдань, відсутність системних і комплексних досліджень сучасних господарських правовідносин, їх різновидів й їх системи, а також приватноправових і публічно-правових засад в таких правовідносинах.

Складність та багатоаспектність права, з однієї сторони, та сфер життєдіяльності суспільства, з іншої сторони, зумовлюють появу та функціонування різноманітних правових відносин, що націлені на досягнення певного правового ефекту. Це надає змогу говорити про коло правовідносин, що складають певну взаємоузгоджену систему, які можна поділити на окремі різновиди. Центральне місце в системі правовідносин займають господарські правовідносини, що регламентуються нормами господарського права та націлені регулювання діяльності суб'єктів права щодо виробництва товарів, виконання робіт або надання послуг, а також здійснення владного управління цією діяльністю.

Питання правового регулювання господарської діяльності суб'єктів

господарювання були предметом дослідження таких вчених та провідних освітян як: В. П. Андрущенко, І. В. Булгакова, О. М. Вінник, О. П. Віхров, Б. І. Корольов, В. М. Кравчук, І. М. Кучеренко, Л. Г. Максимец, В. К. Мамутов, В. В. Насонкін, В. М. Огаренко, О. А. Рекрут, В. І. Семчик, В. М. Сирих, І. Спасибо-Фатєєва, Р. О. Стефанчук, І. І. Тимошенко, М. В. Токмовцева, О. І. Харитонова, Є. О. Харитонова, О. В. Червякова, В. С. Щербина та інші.

Метою курсової роботи є дослідження господарських правовідносин: поняття, види та зміст.

Об'єктом дослідження є господарські правовідносини.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання господарських правовідносин в Україні.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- вивчити суть поняття та охарактеризувати ознаки господарських правовідносин;
- вивчити особливості відмежування господарських відносин від інших видів правовідносин;
- подати класифікацію господарських правовідносин;
- проаналізувати суб'єкти господарських правовідносин;
- визначити об'єкт господарських правовідносин;
- дослідити зміст та особливості правового регулювання господарських правовідносин.

При виконанні курсової роботи використовувалися методи аналізу, характеристики та порівняння.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1. Поняття та сутність господарських правовідносин

1.1. Поняття і ознаки господарських правовідносин

Сфера господарювання є надзвичайно складною з огляду на різноманітність відносин, що складаються між її суб'єктами та іншими учасниками господарського життя. Відносини, що виникають при цьому, попри свою багатоманітність, є господарськими, оскільки їм притаманні спільні специфічні ознаки:

- сфера виникнення - господарські системи будь-якого рівня (державного - економіка країни, територіального - економіка певного регіону, локального - суб'єкти господарювання/господарські організації);

- урегульованість цих відносин за допомогою господарсько-правових норм (містяться в актах господарського законодавства - в широкому розумінні, в тому числі установчих документах), у певних випадках - ще й за допомогою господарських договорів (як правового документа), що забезпечують індивідуальне "підрегулювання" з урахуванням специфіки господарського зв'язку;

- особливий суб'єктний склад (обов'язковим учасником цих відносин є суб'єкти господарювання - індивідуальні підприємці та/або господарські організації, в певних випадках суб'єкти організаційно/управлінсько-господарських повноважень (органи державної влади: господарські та функціональні міністерства/відомства; органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією; господарські об'єднання; холдингові компанії, засновники та власники майна суб'єктів господарювання); крім того, участь у цих відносинах також беруть (можуть брати) споживачі, громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності (ч. 1 ст. 2 ГК України) [5, с. 41-43];

- об'єктом господарських правовідносин є майно у формі речей і безтілесного мана/нематеріальних активів (у тому числі об'єктів права

інтелектуальної та права промислової власності), необхідне для організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності;

– зміст - суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів господарювання й суб'єктів організаційно-господарських повноважень та інших учасників господарського життя, визначені нормативно-правовими актами (господарським законодавством) та іншими правовими документами (договорами, зокрема), а також реальні дії зазначених осіб щодо реалізації цих прав та обов'язків, спрямовані на безпосереднє здійснення господарської діяльності (виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг) та/або організація/ управління такою діяльністю;

– поєднання майнових та організаційних елементів; так, створення господарської організації вимагає:

1) сукупності організаційних дій засновників у формі укладення засновницького договору (якщо засновників двоє і більше), скликання та проведення установчих зборів (у передбачених законом випадках), здійснення державної реєстрації новостворюваної організації, отримання необхідних ліцензій та інших дозволів;

2) наділення новостворюваної організації необхідним для започаткування та здійснення нею відповідної (визначеної установчими документами з урахуванням вимог закону) господарської діяльності майновою базою з визначенням правового титулу майна (право власності, право господарського відання, право оперативного управління [8, с. 77-78];

– віддзеркалення в господарських правовідносинах публічних інтересів (держави, суспільства, значних прошарків суспільства, зокрема, споживачів) та приватних інтересів (носіями яких є конкретні суб'єкти господарювання, за винятком державних і комунальних), необхідність їх збалансованого врахування в процесі їх державного (в тому числі нормативно-правового) регулювання;

– підстави виникнення, зміни та припинення: юридичні факти, що можуть бути різних видів: часто-густо це і(1) дії чи бездіяльність (як правомірні, так і неправомірні) суб'єктів правовідносин) чи (2) події (стихійне лихо, внаслідок

якого було пошкоджено майно підприємця; смерть власника контрольного пакета акцій, який контролював акціонерне товариство, і спадкування таких акцій кількома особами з різними/протилежними інтересами щодо управління набутими в результаті цього корпоративними правами);

– ГЛ. Знаменський виділяє ще такі риси господарських правовідносин, як їх складність і багатоланковість (права та обов'язки одного суб'єкта кореспондують права та обов'язки іншим/кільком суб'єктам) та їх довготривалість: господарські зв'язки зазвичай є тривалими, хоча і з певними перервами;

– значний ступінь державного регулювання (з боку держави із застосуванням відповідних правових форм і методів) у поєднанні з локальним регулюванням (самими суб'єктами господарювання, власниками їхнього майна), що зумовлено, з одного боку, суспільним значенням сфери господарювання, складністю господарських зв'язків, а з іншого, - необхідністю забезпечення суб'єктам господарювання необхідного для функціонування в умовах динамічних ринкових відносин свободи вибору варіанта оптимальної поведінки, що віддзеркалюється в локальних актах (установчих і внутрішніх документах) і господарських договорах.

Врахувати всі вищезгадані ознаки господарських відносин в одному короткому визначенні важко, тому доцільно взяти до уваги найбільш характерні.

Господарські правовідносини - це врегульовані нормами права суспільні відносини, котрі виникають у сфері господарювання щодо організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності, характеризуються особливим суб'єктним складом, поєднанням організаційних і майнових елементів, значним ступенем регулювання як з боку держави, так і суб'єктів цих відносин.

У Господарському кодексі України знаходимо більш лаконічне визначення, оскільки йдеться про предмет правового регулювання цього кодексу. Згідно з ч. 1 ст. 1 ГК. господарськими визнаються відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [2, с. 59-60].

1.2. Відмежування господарських відносин від інших видів правовідносин

У сфері господарювання можуть виникати й інші відносини, що не мають усіх ознак господарських відносин, а відтак не регулюються Господарським кодексом і нормами інших нормативно-правових актів господарського законодавства. До таких відносин ст. 4 ГК, зокрема, відносить:

– майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України (проблема розмежування предмета правового регулювання між Цивільним і Господарським кодексами, та жаль, не була вирішена в процесі їх прийняття та доопрацювання, тому ми маємо низку майнових відносин, що регулюються цими двома кодексами: правове становище господарських товариств, договірні відносини у сфері підприємництва та ін.) [3, с. 28-29];

– земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного та тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря (регулювання таких відносин здійснюється відповідними кодексами та законами: земельні - Земельним кодексом, гірничі - Кодексом "Про надра" від 27.07.1994 р., лісові - Лісовим кодексом від 21.01.1994 р., водні - Водним кодексом, відносини щодо використання й охорони рослинного та тваринного світу (законами: від 25.06.1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища"; від 03.03.1993 р. "Про тваринний світ"; від 09.04.1999 р. "Про рослинний світ"), територій і об'єктів природно-заповідного фонду - Законом "Про природно-заповідний фонд України" від 16.06.1992 р., атмосферного повітря - Законом від 16.10.1992 р. "Про охорону атмосферного повітря");

– трудові відносини - Кодексом законів про працю та іншими актами трудового законодавства;

– фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів (їх регулювання

здійснюється Бюджетним кодексом та низкою законів і підзаконних нормативно-правових актів);

– адміністративні та інші відносини управління за участю суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання (регулювання таких відносин здійснюється Кодексом законів про адміністративні правопорушення, низкою законів: "Про місцеве самоврядування", "Про міліцію" та ін.) [12, с. 105-106].

Елементи господарських відносин мають місце (або можуть мати місце) в діяльності особистих селянських господарств: останні виробляють сільськогосподарську продукцію переважно для задоволення особистих потреб членів такого господарства (членів сім'ї), проте у разі реалізації надлишків такої продукції та надання послуг зеленого туризму селянське господарство виступає як суб'єкт господарювання зі специфічним правовим статусом, що визначається спеціальним Законом від 15.05.2003 р. "Про особисте селянське господарство".

Суміжними з господарюванням є народні художні промисли, яким також притаманні риси цієї діяльності - виробництво (зазвичай на професійних засадах) з метою реалізації за плату третім особам предметів художніх промислів, хоча й з відмінними рисами: творчим характером такої діяльності; додатковою метою {збереження народних художніх промислів і спадкоємного розвитку традицій народного мистецтва у певній місцевості), особливістю матеріальних благ, що виробляються при цьому, - художні вироби декоративно-вжиткового призначення. Особливість господарської діяльності, пов'язаної з народними промислами, визначається Законом України від 21.06.2001 р. "Про народні художні промисли".

1.3. Класифікація господарських правовідносин

Різноманітність господарських відносин зумовлює необхідність їх класифікації (поділу на види за різними критеріями) з різних міркувань: нормотворчості (врахування в процесі правового регулювання специфіки певних видів господарських відносин), з навчальною метою (вивчення характерних ознак певних видів господарських відносин і пов'язаних з цим особливостей їх правового регулювання), для наукових цілей (дослідження певних видів господарських відносин, винайдення найбільш оптимальних шляхів їх правового регулювання та надання відповідних рекомендацій законодавцеві та практичним працівникам).

Розрізняють доктринальну та легальну класифікації, що здійснюються за різними ознаками. Так, відповідно до ч. 4 ст. 3 ГК, господарські відносини можуть бути господарсько-виробничими, організаційно-господарськими та внутрішньогосподарськими. Проте законодавець не зазначає критеріїв такої класифікації, що зумовлює звернення до доктринальних положень господарського права [7, с. 52-53].

Поділ господарських відносин на господарсько-виробничі та організаційно-виробничі здійснюється за критерієм характеру правовідносин. При цьому господарсько-виробничі відносини ч. 5 ст. 3 ГК визначаються як майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання в процесі безпосереднього здійснення господарської діяльності (виробництво та реалізація товарів, робіт, послуг), а організаційно-господарськими - відносини" що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю (ч. 6 ст. 3 ГК), в тому числі щодо державної реєстрації суб'єктів господарювання, ліцензування їхньої діяльності, контролю за дотриманням такими суб'єктами правил у сфері господарювання тощо.

Виділення в окрему категорію внутрішньогосподарських відносин (ч. 7 ст. 3 ГК) здійснюється за критерієм сфери їх виникнення та дії - всередині

господарської організації (між її структурними підрозділами, між організацією в особі органів управління/їх посадових осіб та її учасниками, між організацією та її структурними підрозділами). Наука господарського права за цією ознакою розрізняє ще один вид господарських відносин - міжгосподарські або зовнішньогосподарські (виникають між юридично самостійними суб'єктами господарювання).

За взаємним становищем сторін розрізняють такі види господарських відносин:

– горизонтальні (учасники правовідносин рівноправні) - зазвичай такі відносини виникають при укладенні господарських договорів;

– вертикальні (відносини виникають між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень, що має відповідні важелі та підстави щодо управління та контролю за суб'єктом господарювання) - подібні відносини виникають не лише за участю органів держави, що опікуються певною сферою господарського життя, а її власників майна щодо створених ними підприємство-невласників, господарських об'єднань щодо підприємств-учасників у межах делегованих об'єднанню повноважень, холдингової компанії щодо своїх корпоративних/дочірніх підприємств) [12, с. 152-154].

За галузями економіки та сферами управління, в яких виникають господарські відносини, виділяють такі відносини в промисловості, в агропромисловому комплексі, в галузі транспорту, в капітальному будівництві, на ринку цінних паперів, у сфері економічної конкуренції та антимонопольного регулювання тощо.

За критерієм сфери економіки, в якій виникають господарські правовідносини:

- 1) державна;
- 2) комунальна;
- 3) приватна-колективна.

Також можна виділити окремі види господарських відносин, що складаються в кожному з цих секторів економіки; в державному та комунальному

секторах економіки складаються специфічні відносини щодо приватизації державного та комунального майна.

Залежно від спеціальних правових режимів, що встановлюються для регулювання господарських відносин, розрізняють такі їх види:

– господарські відносини в процесі організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі іноземного інвестування;

– щодо концесійної діяльності;

– щодо капітального будівництва;

– щодо інноваційної діяльності;

– щодо професійної фінансової діяльності;

– щодо лізингової діяльності;

– господарські відносини, що складаються в спеціальних (вільних) економічних зонах чи на територіях пріоритетного розвитку між суб'єктами цих зон/територій та органами управління С(В)ЕЗ;

– господарські відносини, що виникають на інших територіях зі специфічним правовим режимом (спеціальної/вільної економічної зони; державного кордону України; Чорнобильської зони та ін.);

– господарські відносини, виникнення яких обтяжено надзвичайними обставинами - воєнного стану, стихійного лиха, іншого надзвичайного стану.

Практичне значення наведених класифікацій незаперечне: законодавець враховує особливості згаданих видів господарських відносин у процесі їх правового регулювання, поточного управління та контролю [6, с. 41-43].

Можна зробити висновок, що господарські правовідносини можуть класифікуватися за різноманітними критеріями, які мають беззаперечне практичне значення і які закріплені у законодавстві.

Розділ 2. Суб'єкти та зміст господарських правовідносин

2.1. Суб'єкти господарських правовідносин

Елементами господарських, як і будь-яких інших правовідносин, є їх зміст, суб'єкти та об'єкти.

Матеріальний зміст господарських відносин становить власне господарська діяльність у всій її різноманітності. Юридичний зміст господарських відносин — це права та обов'язки суб'єктів господарювання, які виникають у них у процесі здійснення зазначеної діяльності.

Різнманітний характер господарських відносин зумовлює існування досить широкого кола їх учасників. До учасників відносин у сфері господарювання належать суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Суб'єктами господарювання, або суб'єктами господарського права, є юридичні або фізичні особи, які на основі юридично відокремленого майна безпосередньо здійснюють передбачену законодавством та їх статутом господарську діяльність і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна [9, с. 88-89].

Ознаками суб'єкта господарського права є наявність:

- 1) певної організаційно-правової форми, в якій здійснюється господарська чи управлінська діяльність;
- 2) юридично відокремленого та закріпленого за суб'єктом майна (основні фонди, обігові кошти тощо) через прийняття установчих документів, самотійний баланс, відкриття рахунків у банках;
- 3) господарської правосуб'єктності, тобто можливості набувати від свого імені майнових та особистих немайнових прав, виконувати зобов'язання,

виступати в судових органах.

Суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі прав: власності; господарського відання; оперативного управління; оперативно-господарського використання майна.

Основна класифікація суб'єктів господарського права може бути здійснена за змістом їх діяльності.

За цим критерієм розрізняють такі види суб'єктів господарювання:

а) господарські організації — підприємства та об'єднання підприємств, а також інші організації, передбачені Господарським кодексом України, що утворені для здійснення господарської діяльності та зареєстровані в установленому порядку як суб'єкти господарювання;

б) фінансові та посередницькі установи;

в) органи державної виконавчої влади, що здійснюють управління у сфері економіки;

г) громадяни України та інші громадяни, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці;

д) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності.

Розглянемо основні з них докладніше.

Підприємство є основною організаційно-правовою формою здійснення господарської діяльності в Україні. Це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому чинним законодавством [10, с. 104-105].

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і некомерційної господарської діяльності.

Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту.

Підприємство наділене правом здійснювати будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України та відповідають статуту підприємства. Воно є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в банках, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом, знак для товарів і послуг. Підприємство не може мати у своєму складі інших юридичних осіб.

За критерієм форми власності підприємства поділяються на: приватні, засновані на приватній власності громадян України або іноземних громадян, або осіб без громадянства, чи приватній власності юридичної особи; колективні, засновані на колективній власності (підприємство колективної власності); комунальні, засновані на комунальній власності територіальної громади; державні, засновані на загальнодержавній власності; засновані на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності) [4, с. 69-71].

За критерієм чисельності працівників та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік підприємства поділяються на малі і великі.

Малими, незалежно від форми власності, визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції, робіт, послуг за цей період не перевищує розміру, еквівалентного 500 000 євро за середньорічним курсом щодо гривні.

До малих підприємств може застосовуватися за їх вибором загальна або спрощена система оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності. Згідно із Законом України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.00 така система передбачає, зокрема, заміну сплати встановлених законодавством податків і зборів (обов'язкових платежів) сплатою єдиного податку.

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 1000 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік перевищує розмір, еквівалентний 5 млн євро за середньорічним курсом щодо гривні.

За способом утворення та формування статутного фонду виокремлюють унітарні та корпоративні підприємства.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для цього майно, формує відповідно до закону статутний фонд, неподілений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. До унітарних належать державні і комунальні підприємства, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності особи чи осіб.

Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням і договором, діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на підставі корпоративних прав, у тому числі через створювані ними органи, участі засновників у розподілі доходів і ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, створювані у формі господарського товариства, спільні підприємства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб [3, с. 41-43].

За наявності залежності від іншого підприємства виокремлюють також такий вид підприємства, як дочірнє.

Досить поширені в Україні також орендні підприємства. Вони створюються на базі володіння та використання за плату згідно з договором, укладеним на певний строк, чужого майна, необхідного для здійснення господарської діяльності. Об'єктом оренди можуть бути цілісні майнові комплекси, а також окреме індивідуально визначене майно підприємств та організацій будь-якої форми власності.

Окремим різновидом приватного підприємства є селянське (фермерське) господарство — форма підприємництва громадян України, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію, займаються її переробкою та

реалізацією.

За наявністю та розміром у статутному фонді іноземного капіталу розрізняють підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства. У разі, якщо в статутному фонді підприємства іноземна інвестиція становить не менше 10 %, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, у статутному фонді якого іноземна інвестиція становить 100 %, вважається іноземним.

Окремо слід сказати про такий вид колективного підприємства, як господарське товариство. Нині господарське товариство є однією з найпоширеніших організаційно-правових форм здійснення господарської діяльності в Україні та в інших країнах світу.

Господарське товариство — це підприємство або інший суб'єкт господарювання, створений на засадах угоди юридичними особами та громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в управлінні підприємницькою діяльністю товариства з метою одержання прибутку.

Засновниками та учасниками господарського товариства можуть бути всі суб'єкти господарювання, за винятком казенних підприємств, та інші учасники господарських відносин, а також громадяни, що не є суб'єктами господарювання. Господарське товариство може бути створене однією особою та/або діяти у складі одного учасника. Обмеження щодо участі в господарських товариствах суб'єктів господарювання та інших осіб встановлюються законодавством України.

Господарське товариство являє собою самостійну юридичну особу, діє згідно з установчим договором і статутом, затвердженим його учасниками, має власну назву, рахунки в банку тощо. Підприємства, що стали учасниками господарського товариства, не ліквідуються як самостійні юридичні особи.

Господарські товариства поділяються на види за двома основними критеріями: способом формування та функціонування статутного капіталу і межами відповідальності учасників за зобов'язаннями товариства [7, с. 58-59].

За першим критерієм виокремлюють акціонерні та неакціонерні товариства.

Акціонерне товариство — це підприємство, засноване на установчому

договорі та статуті, має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості. Воно несе матеріальну відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості акцій, які їм належать.

Істотними ознаками акціонерного товариства є формування статутного фонду за рахунок емісії та продажу акцій і наявність статусу емітента цінних паперів (акцій, облігацій). Неакціонерні товариства — це ті, що формують статутний фонд в інший спосіб, без випуску акцій чи облігацій.

Акціонерні товариства поділяються на відкриті та закриті. Акції відкритих товариств розповсюджуються шляхом відкритої підписки чи продажу на біржі. Акціонери відкритого товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів і товариства. Акції закритого акціонерного товариства розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Акціонери закритого товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства [5, с. 41-43].

За межами відповідальності господарські товариства поділяються на такі види:

1. З обмеженою відповідальністю. Статутний фонд поділено на частки, розмір яких визначається установчими документами, а учасники несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

2.3 додатковою відповідальністю. Статутний фонд поділено на частки визначених установчими документами розмірів, а учасники відповідають за своїми зобов'язаннями власним майном, а у разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами кратному розмірі до вкладу кожного з них.

3. Повне. Усі учасники спільно здійснюють підприємницьку діяльність і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім

своїм майном.

4. Командитне. Один або кілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернене стягнення (повні учасники), а інші учасники (вкладники) несуть відповідальність лише в межах їхнього вкладу у майно товариства.

Учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Досить поширеним і специфічним різновидом колективного підприємства є господарський кооператив — добровільне об'єднання громадян через створення іншої юридичної особи на засадах членства, об'єднання пайових внесків, участі у спільній виробничій діяльності та участі в управлінні підприємством і розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до особистого вкладу в його діяльність [8, с. 61-62].

Вступаючи до кооперативу, його члени роблять вступний внесок і пай. Вступний внесок здійснюється у грошовій формі для організації діяльності кооперативу, включається в неподільний фонд і в разі виходу з кооперативу не повертається, тобто це майновий внесок у створення та розвиток кооперативу через передачу майна, в тому числі грошей, майнових прав, земельних ділянок тощо. Частина доходу кооперативу (кооперативні виплати) розподіляється між його членами з урахуванням їхньої участі в накопиченні цього доходу.

Суб'єктами господарського права є також відособлені підрозділи підприємств (філіали, представництва, відділення тощо). Такі підрозділи створюються підприємствами для здійснення певних видів господарської діяльності та реєструються за їх місцезнаходженням у порядку, передбаченому для реєстрації підприємств. Вони діють згідно з положенням про них, затвердженим підприємством, і можуть відкривати в банках поточні й розрахункові рахунки. Підрозділи підприємства не реєструються як юридичні особи.

Об'єднання підприємств — це господарське формування, створене шляхом

об'єднання виробничої, наукової, комерційної та іншої діяльності двох або більше підприємств.

Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до чинного законодавства мають право утворювати такі об'єднання.

Об'єднання діють на основі установчого договору та статуту, набувають статусу юридичної особи, можуть мати самостійний і зведений баланси, рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням. Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання.

Рішення про створення об'єднання обов'язково погоджується з Антимонопольним комітетом України, щоб не допустити надмірної монополізації певної сфери господарської діяльності. Підприємства, що створили об'єднання, зберігають права юридичної особи. Об'єднання не відповідає за зобов'язаннями підприємств, які його створили, а підприємство не відповідає за зобов'язаннями об'єднання, якщо інше не передбачено установчими документами.

За видом власності та порядком заснування об'єднання підприємств поділяються на недержавні та державні або комунальні. Недержавні об'єднання — це об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність. Вони діють на підставі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками [15, с. 41-43].

Державне або комунальне господарське об'єднання — це об'єднання підприємств, утворене державними або комунальними підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування. Державне або комунальне об'єднання діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Згідно із законодавством України підприємства можуть створювати

об'єднання у таких організаційно-правових формах:

1) асоціація — договірне об'єднання, створене з метою координації господарської діяльності без права втручання у виробничу чи іншу господарську діяльність її учасників;

2) корпорація — договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів учасників, якому делеговано певні повноваження у сфері управління їх діяльністю;

3) консорціум — тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети (реалізація цільових програм, будівельних проектів тощо);

4) концерн — статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових, транспортних організацій, банків тощо на основі певної фінансової залежності від одного підприємства чи їх групи.

Державне і комунальне господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від назви об'єднання (комбінат, трест тощо). У сфері страхування можуть утворюватись об'єднання страховиків (асоціації, спілки тощо) для координації діяльності юридичних осіб, які надають страхові послуги, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм. Ці об'єднання не можуть займатися власне страховою діяльністю.

Згідно із законодавством в Україні можуть створюватися й інші об'єднання за галузевим, територіальним та іншими принципами [10, с. 69-71].

Промислово-фінансова група — це об'єднання промислових, сільськогосподарських підприємств, банків, наукових і проектних установ та організацій усіх форм власності для здійснення спільної діяльності й отримання прибутку, які створюються за рішенням Уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, в тому числі програм згідно з міждержавним договором.

Промислово-фінансова група не має статусу юридичної особи. Від її імені діє головне підприємство групи, створене згідно із законодавством України, яке

виготовляє кінцеву продукцію, здійснює її збут, сплачує податки в Україні та офіційно репрезентує інтереси групи в Україні і за її межами.

Згідно із законодавством України підприємства мають право створювати торгово-промислові палати — недержавні неприбуткові самоврядні організації, які об'єднують юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та їх угруповання. Основним завданням торгово-промислових палат є сприяння розвитку економіки, створенню сучасних промислової, фінансової та торговельної інфраструктур, поширенню всіх видів законної підприємницької діяльності, посиленню зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями інших країн.

Третім видом суб'єктів господарювання є фінансові та посередницькі установи — банки, інвестиційні фонди і компанії, кредитні спілки, страхові компанії, ломбарди, лізингові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, довірчі товариства, біржі тощо. Їх відмінною рисою є належність до інфраструктури ринку, тобто сфери обслуговування діяльності виробничих підприємств.

До фінансових установ належать юридичні особи, які займаються виключно наданням фінансових послуг. Різновидом фінансової установи є кредитна установа, яка за рахунок залучених коштів надає фінансові кредити на власний ризик.

Органи державної виконавчої влади, що здійснюють управління у сфері економіки, складають четвертий вид суб'єктів господарювання.

До таких органів належать:

1) міністерства й відомства, що здійснюють галузеве та міжгалузеве управління (Міністерство економіки, Міністерство фінансів, Антимонопольний комітет України тощо);

2) головні управління, управління, комітети, департаменти у складі місцевих рад народних депутатів і місцевих державних адміністрацій, що здійснюють управління економікою на місцевому рівні;

3) органи управління державними господарськими об'єднаннями, які діють у певній сфері промисловості, транспорту, зв'язку тощо.

Ці суб'єкти, на відміну від суб'єктів інших видів, не виготовляють і не реалізують товарів, не виконують робіт і не надають послуг. Їх участь у господарському процесі полягає у здійсненні управлінського впливу на діяльність суб'єктів господарювання через: розміщення серед них державних замовлень; установлення загальнообов'язкових правил і нормативів щодо господарської діяльності; реєстрацію суб'єктів господарювання та надання їм ліцензій на здійснення окремих видів підприємницької діяльності; контроль за дотриманням суб'єктами господарювання встановлених правил і нормативів; застосування стягнень щодо учасників господарського процесу, які допускають правопорушення [12, с. 105-106].

Останнім видом суб'єктів господарювання є фізичні особи — підприємці, які здійснюють господарювання без створення приватного чи індивідуального підприємства (юридичної особи) через реєстрацію індивідуальної трудової діяльності й отримання патенту.

У висновку можна сказати, що суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючі господарську компетенцію, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Підприємство являє собою основну організаційну ланку народного господарства, самостійний суб'єкт господарювання, який має права юридичної особи і виконує виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність з метою отримання відповідного прибутку. Видовою ознакою підприємств є також їх організаційно-правова форма. Підприємство є юридичною особою, має відособлене майно, самостійний баланс, рахунки в банках, печатку з своїм іменуванням.

2.2. Об'єкт господарських правовідносин

Об'єктами господарських правовідносин є сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

За економічною формою, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів.

Основні фонди виробничого і невиробничого призначення складають будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання.

До оборотних засобів належать сировина, паливо, матеріали, малоцінні та інше майно виробничого і невиробничого призначення.

Кошти — це гроші у національній та іноземній валютах, призначені для здійснення товарних відносин господарюючих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства [6, с. 41-43].

Товар становить вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Цінні папери є особливим видом майна суб'єктів господарювання.

До джерел формування майна суб'єктів господарювання віднесені: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу, здачі в оренду майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом.

До правових форм існування майна суб'єктів господарювання належать такі

речові права: власності; господарського відання; оперативного управління; оперативного використання майна; оренди. Правовий режим такого майна може бути визначений також в інших правових формах відповідно до умов договору з власником майна.

Право власності є основним речовим правом у сфері господарювання. Суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на свій розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому майном, в тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на правах власності, господарського відання чи оперативного управління, або на основі інших форм правового режиму майна. Майно, яке використовується у господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників. Правовий режим власності визначається виключно законом.

Власник майна має право одноосібно або спільно з іншими власниками засновувати підприємства, закріплюючи за ними належне йому (їм) майно на праві господарського відання, а для здійснення некомерційної господарської діяльності — на праві оперативного управління, припиняти їх діяльність, здійснювати господарську діяльність в інших формах господарювання, не заборонених законом, на свій розсуд визначаючи мету і предмет господарської діяльності, структуру утвореного ним суб'єкта господарювання, склад і компетенцію його органів управління тощо [2, с. 155-156].

Суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником або уповноваженим ним органом з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна згодою власника. Власник такого майна здійснює контроль за його використанням та збереженням безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність підприємства.

Захист права господарського відання здійснюється таким же чином, як і захист права власності. Суб'єкт господарювання, який здійснює господарську

діяльність на основі права господарського відання, користується правами юридичної особи та має право на захист своїх майнових прав також від власника.

Господарська діяльність на основі права оперативного управління здійснюється в тих самих правових межах, що й діяльність на основі права господарського відання, але вона має некомерційний характер.

Господарська діяльність на основі права оперативного використання майна здійснюється відокремленим підрозділом (структурною одиницею) господарської організації, яка не має статусу юридичної особи. Обсяг повноважень суб'єкта господарювання щодо володіння, користування і розпорядження майном у межах права його оперативного використання визначається господарською організацією, до складу якої входить зазначений суб'єкт [4, с. 93-94].

Висновком виступає те, що об'єктами господарських правовідносин є сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

2.3. Зміст та особливості правового регулювання господарських правовідносин

Зміст - суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів господарювання й суб'єктів організаційно-господарських повноважень та інших учасників господарського життя, визначені нормативно-правовими актами (господарським законодавством) та іншими правовими документами (договорами, зокрема), а також реальні дії зазначених осіб щодо реалізації цих прав та обов'язків, спрямовані на безпосереднє здійснення господарської діяльності (виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг) та/або організація управління такою діяльністю.

Зміст господарських правовідносин включає в себе права та обов'язки суб'єктів господарських відносин, які знаходять своє вираження у синній нормативно-правовій базі, в якій також закріплені дії, щодо реалізації цих прав та

виконання обов'язків [5, с. 41-43].

Подвійність природи господарських правовідносин (поєднання в них організаційних і майнових елементів, приватних і публічних інтересів як рушіїв дій їх суб'єктів) породжує чисельність методів правового регулювання, що є особливістю господарського права як галузі права.

Методи правового регулювання господарських відносин ~ це застосовувані законодавцем способи правового оформлення господарських відносин відповідно до їхніх властивостей і цілей правового регулювання, що відображають взаємне становище сторін, порядок прийняття ними юридично значущих рішень, характер юридичної відповідальності у випадку порушення а способи юридичного захисту прав і законних інтересів сторін.

Розрізняють чотири основні методи правового регулювання господарських відносин, що забезпечують комплексне та більш-менш збалансоване врахування публічних та приватних інтересів у сфері господарювання. До них належать:

– метод приписів, що передбачає право прийняття юридично значущих рішень органом господарського управління (власником майна) щодо підпорядкованого йому суб'єкта (рішення власника про створення підприємства чи його реорганізацію, ліквідацію; видача ліцензії; розміщення державного замовлення на підприємствах, що функціонують на базі державного майна, і підприємствах-монополістах). Застосування цього методу законодавцем відбувається у формі імперативних норм (щодо мінімального розміру статутного фонду/капіталу окремих видів господарських товариств, комерційних банків, корпоративних інвестиційних фондів та ін.), джерел формування їх майна, обов'язковості певних фондів чи резервів (або навпаки - забороні їх створювати, як це передбачено ст. 12 Закону "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)". Метод владних приписів передбачає насамперед врахування публічних інтересів (якщо застосовується державою чи територіальною громадою в особі уповноважених органів). Разом з тим він використовується будь-яким власником майна щодо створеного ним підприємства

(у формі статуту, що визначає межі використання підприємством майна власника та обов'язки щодо власника) і, відповідно, віддзеркалює інтереси власника;

– метод автономних рішень дозволяє суб'єктам господарювання приймати самостійно (але в межах своєї компетенції) юридично значущі рішення й передбачає обов'язок усіх інших суб'єктів не перешкоджати прийняттю та виконанню цих рішень (наприклад, ухвалення загальними зборами акціонерного товариства рішення про напрями використання прибутку товариства за минулий фінансово-господарський рік) [8, с. 163-164];

– метод координації забезпечує прийняття юридично значущих рішень за згодою сторін, кожна з яких не вправі нав'язувати свої умови іншій стороні; рішення приймається шляхом компромісу (укладення господарського договору);

– метод рекомендацій передбачає видання компетентними органами пропозицій (рекомендацій), адресованих суб'єктам господарювання щодо певної (бажаної для суспільства, ефективної) поведінки (порядку дій) у сфері господарювання. Це примірні господарські договори, примірні установчі та внутрішні правові документи господарських організацій, у тому числі відкритих акціонерних товариств.

Деякі автори (насамперед член-кореспондент Академії правових наук України Г.Л. Знаменський) вважають, що господарські відносини регулюються за допомогою одного комплексного методу, що інтегрує всі вищезазначені. Це - метод рівного підпорядкування всіх учасників господарських відносин суспільному господарському порядку, що забезпечує оптимальне поєднання приватних і публічних інтересів і створює партнерські та добропорядні відносини у сфері господарювання. Подібна точка зору є спірною. Позиція її опонентів ґрунтується на тому, що держава в особі уповноважених органів має особливий статус, зокрема визначає ті правила суспільного господарського порядку, якому згодом сама має підпорядковуватися нарівні з іншими учасниками господарського життя. Проте держава (в особі уповноважених органів) не лише встановлює, а й може змінювати ці правила, що свідчить про її особливе становище серед учасників господарських правовідносин - як організатора господарського життя в країні.

Методи правового регулювання господарських правовідносин (у комплексі забезпечують ефективне регулювання господарських відносин з врахуванням правового статусу їх суб'єктів, зв'язків між ними тощо)

1. Метод приписів: передбачає право прийняття юридично значущих рішень органом господарського керівництва (власником майна) щодо підпорядкованого йому суб'єкта (рішення власника про створення підприємства чи його реорганізацію, ліквідацію; видача ліцензії чи її анулювання; розміщення державного замовлення на підприємствах, що функціонують на базі державного майна, і підприємствах-монополістах)

2. Метод автономних рішень дозволяє суб'єктам господарювання приймати самостійно (але в межах своєї компетенції) юридично значущі рішення і обов'язок усіх інших суб'єктів не перешкоджає прийняттю та виконанню цих рішень [7, с. 85-86].

3. Метод координації забезпечує прийняття юридично значущих рішень за згодою сторін, кожна із яких не вправі нав'язувати свої умови іншій стороні; рішення приймається шляхом компромісу (укладення господарського договору)

4. Метод рекомендацій передбачає видання компетентними органами адресованих суб'єктам господарювання пропозицій (рекомендацій) щодо певної (бажано для суспільства, ефективної) і поведінки (порядку дій) у сфері господарювання (примірні господарські договори, примірні установчі та внутрішні правові документи господарських організацій, у тому числі ВАТ акціонерних товариств)

ВИСНОВКИ

Господарські правовідносини займають важливе місце в усіх відносинах в державі, вони характеризуються великим спектром своєї дії, та різноманітністю суб'єктів, відіграють важливу роль в становленні економіки країни та являють собою спосіб здійснення управління.

Господарські правовідносини містять у собі ряд ознак, серед них – обмежене коло суб'єктів, поєднання в них організаційних і майнових елементів, матеріальний зміст господарських правовідносин.

Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючі господарську компетенцію, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Підприємство являє собою основну організаційну ланку народного господарства, самостійний суб'єкт господарювання, який має права юридичної особи і виконує виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність з метою отримання відповідного прибутку. Видовою ознакою підприємств є також їх організаційно-правова форма. Підприємство є юридичною особою, має відособлене майно, самостійний баланс, рахунки в банках, печатку з своїм іменуванням.

Усіх без виключення суб'єктів господарського права класифікують на види згідно з об'єктивним матеріальним критерієм законодавство виділяє такі види підприємств: приватні, колективні, господарські товариства, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, комунальні, державні.

Господарське об'єднання - це один з видів суб'єктів господарського права. Підприємства, які ввійшли до об'єднання, є його членами або його учасниками.

Певна класифікація за матеріальними та юридичними критеріями з урахуванням законодавчих визначень і є види об'єднань. Таким критерієм класифікації об'єднань на види, як матеріальний закон визначає мету.

Господарськими товариствами визнаються підприємства, установи,

організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами в наслідок об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Об'єктами господарських правовідносин є сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Зміст господарських правовідносин включає в себе права та обов'язки суб'єктів господарських відносин, які знаходять своє вираження у синній нормативно-правовій базі, в якій також закріплені дії, щодо реалізації цих прав та виконання обов'язків.

Господарські правовідносини можуть класифікуватися за різноманітними критеріями, які мають беззаперечне практичне значення і які закріплені у законодавстві.

Після проголошення незалежності 24 серпня 1991 року, Україна стала на новий, самостійний шлях розвитку. Одним із основних завдань був цілеспрямований напрямок на забезпечення стабільного розвитку і досягнення ринкової економіки в країні.

Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність суб'єктів господарювання, які функціонують у народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. Всі ці суспільні відносини, що виникають в процесі організації та здійсненні господарської діяльності (як між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання) регулюються Господарським кодексом та іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства завдяки чому вони набувають статусу господарських правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Андросов С. М. Забезпечення виконання господарських зобов'язань у сфері банківського кредитування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / С. М. Андросов ; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2008. – 18 с.
3. Вінник О.М. Господарське право Навчальний посібник. - К. : Правова єдність, 2009.- 766 с.
4. Господарське право [Текст] : підручник / за заг. ред.: Д. В. Задихайло, В. М. Пашков ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 696 с.
5. Дерев'янка Б.В. Правове регулювання захисту прав суб'єктів господарювання: Навч. посібник. — Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2013. — 147 с. Дерев'янка Б. В. Щодо напрямів розвитку господарсько-правового забезпечення сучасної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12819/1/Derevyanko.pdf>
6. Зельдіна О.Р., Хрімлі О.Г. Судовий захист прав суб'єктів підприємництва: теоретичні та практичні аспекти: Монографія. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 176 с.
7. Мачуський В.В. (ред.) Правове регулювання господарської діяльності: Навч. посіб. [В. В. Мачуський, Л. О. Кожура, Ю. В. Сагайдак та ін.] ; за заг. Ред. Доц., К.Ю.Н. В. В. Мачуського. — К. : КНЕУ, 2015. — 152 с.
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О. А. Беяневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина [та ін.]; / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. — 3-тє вид., переробл. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 776 с.
9. Несинова С.В. (ред.) Господарське право України: Навчальний посібник / Несинова С.В., Воронко В.С., Чебикіна Т.С. за заг. ред. С. В. Несинової. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.

10. Опришко В.Ф., Хатнюк Н.С. Господарське право: підручник: у 2 ч. Ч.1. – К. : КНЕУ, 2011. — 507 с.

11. Поєдинок В.В. (упор.) Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства: Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.) – К. : Вид-во Ліра-К, 2015. – 254 с.

12. Смолин Г.В. Державне регулювання господарської діяльності. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 528 с.

13. Татьков В.І. Категорія особливості як критерій розмежування предметів регулювання цивільного і господарського кодексів України: Наукова стаття // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць.- 2013.- Вип. 12.- С. 26-28

14. Татькова З.Ф. Форс-мажорні обставини як умова уникнення відповідальності суб'єктами господарювання // Правничий часопис донецького університету. - 2011. - № 1 (25). - с. 120 - 125

15. Торкатюк В.І. (ред.) Правове регулювання господарсько-фінансової діяльності підприємства: Монографія / В. І. Торкатюк, Г. В. Стадник, А. Л. Шутенко та ін.; за заг. ред. В. І. Торкатюка; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 346 с.

16. Щербина В.С. Господарське право: Підручник / В.С.Щербина. — 4-те вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2009. — 640 с.

17. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: монографія / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.

